

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO, MAISTO ŪKIO IR KAIMO PLĖTROS ĮSTATYMO STEBĖSENOS

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl norminių teisės aktų, kurių stebėseną turi būti atlikta, sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 103-4322) 8 ir 9 punktais, Žemės ūkio ministerija atliko Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo (Žin., 2002, Nr. 72-3009; 2008, Nr. 81-3174) (toliau – Įstatymas) stebėseną.

Šis Įstatymas buvo priimtas 2002 m. birželio 25 d. Lietuvai 2004 m. tapus Europos Sąjungos nare, atsirado būtinybė keisti šį Įstatymą, siekiant panaikinti nuostatas, dubliuojančias Europos Sąjungos reglamentų reikalavimus. Lietuvos Respublikos Seimas 2006 m. liepos 13 d. nutarimu Nr. X-766 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo įgyvendinimo 2005 metų ataskaitos“ pasiūlė Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti Seimui Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (naują redakciją). Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projekto tikslas buvo nustatyti žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politikos tikslus, Lietuvos Respublikos valstybės, Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai (toliau – valstybės ir Europos Sąjungos parama) įgyvendinimo principus, valstybės ir Europos Sąjungos paramos priemones, šias priemones ir žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politiką įgyvendinančias ir žemės ūkio, maisto ūkio bei žemės ūkio, maisto ūkio oficialiąją statistiką ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registrą tvarkančias valstybės ir savivaldybių institucijas, įstaigas ir kitus juridinius asmenis. Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika yra nuosekliai išplėtotą persikirstomojo pobūdžio Europos Bendrijos politika. Pagal ją iš Bendrijos biudžeto subsidijuojamas žemės ūkio sektorius, todėl valstybei narei paliekama nedaug veikimo laisvės, tačiau dauguma Europos Sąjungos valstybių narių turi nacionalinius įstatymus, reglamentuojančius bendruosius žemės ūkio ir kaimo plėtros principus. Teikiamas įstatymo projektas kaip tik ir buvo žemės, maisto ūkio sektorius reglamentuojantis nacionalinis teisės aktas.

2002 metais priimtas Įstatymas buvo rengiamas derinant jį su Europos Sąjungos teisės aktais. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ir reglamentams įsigaliojus tiesiogiai, negalimas reglamentų nuostatų dubliavimas nacionaliniu lygiu.

Įstatymo projekte buvo nustatyti pagrindiniai žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politikos tikslai ir jų įgyvendinimas. Įstatymo projektu nustatoma, kad žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politiką įgyvendina Žemės ūkio ministerija, kitos įstatymais ir kitais teisės aktais

įgaliotos institucijos, įstaigos bei savivaldybių institucijos pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą kompetenciją.

Įstatymo projekte buvo numatyta, kad svarbiausiems žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros klausimams nagrinėti, informacijai apie kaimo plėtros priemones bei gerąją perduotiną praktiką kaupti ir analizuoti, ją viešinti, organizuoti keitimąsi patirtimi ir žiniomis nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, teikti pasiūlymus valstybės institucijoms ir įstaigoms kaimo plėtros ir su ja susijusiais klausimais, rengti mokymo programas vietos veiklos grupėms mokymo ir techninės pagalbos teritoriniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui procese, iš valstybės institucijų, įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų sudaromas Lietuvos kaimo tinklas. Lietuvos kaimo tinklo veiklai koordinuoti ir tinklo tikslams įgyvendinti Žemės ūkio ministerija iš Lietuvos kaimo tinkle dalyvaujančių valstybės institucijų, įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų atstovų suformuoja visuomeniniais pagrindais veikiančią instituciją – Lietuvos kaimo tinklo tarybą.

Įstatymo projektas reglamentavo Lietuvos Respublikos valstybės, Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai įgyvendinimo principus, priemones bei administravimą. Nustatoma, kad paramos mokėjimo, apskaitos ir kontrolės funkcijas vykdo Žemės ūkio ministerija ir kitos Vyriausybės įgaliotos institucijos, o paramos priemonės administruoja ir įgyvendina Žemės ūkio ministerija, Vyriausybės įgaliotos institucijos ir įstaigos, savivaldybių institucijos pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą kompetenciją.

Dėl globalios klimato kaitos daugėja nepalankių žemės ūkiui hidrometeorologinių reiškinių, didėja jų neigiamo poveikio žemės ūkiui, ypač žemės ūkio augalams, mastai, todėl vis aktualesnis tampa šių reiškinių keliamos rizikos valdymas. Nepaisant valstybės paramos draudimo įmokų dalies atlyginimui, augalų pasėliai nenoriai draudžiami, nes žemės ūkio veiklos subjektai žino, kad, pasėliams nukentėjus nuo hidrometeorologinių reiškinių, valstybė atlygins dalį patirtų nuostolių. Įstatymo projektu buvo nustatytos rizikos valdymo priemonės žemės ūkyje, t. y., kad žemės ūkio veiklos subjektų nuostoliai, patirti dėl stichinių meteorologinių reiškinių, nuo kurių nėra galimybės apsisaugoti, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, suderinus su Europos Komisija, iš dalies kompensuojami.

Įstatymo projektas reglamentavo nuostatas apie žemės ūkio, maisto ūkio oficialiąją statistiką, Žemės ūkio ir kaimo verslo registrą, žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros efektyvumui užtikrinti naudojamos informacinės sistemos bei duomenų ir informacijos, reikalingos informacinių sistemų funkcionavimui užtikrinti, taip pat informacijos apie asmenų, gavusių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, Europos Sąjungos paramą žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai, lėšų naudojimą, teikimą.

Įstatymas, išdėstytas nauja redakcija, buvo priimtas 2008 m. liepos 1 d. Įstatymo reguliavimo sritis – žemės ūkis, maisto ūkis ir kaimo plėtra.

Priėmus Įstatymą buvo, įgyvendinti jo projekte išskelti tikslai, t. y. buvo nustatyti žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politikos tikslai, Lietuvos Respublikos valstybės, Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai (toliau – valstybės ir Europos Sąjungos parama) įgyvendinimo principai, valstybės ir Europos Sąjungos paramos priemonės, šias priemones ir žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros politiką įgyvendinančios ir žemės ūkio, maisto ūkio bei žemės ūkio, maisto ūkio oficialiąją statistiką ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registrą tvarkančios valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir kiti juridiniai asmenys.

Tačiau Įstatymo taikymo praktikoje iškilo tam tikrų nesklandumų, vėliau atsirado ir pasiūlymų dėl teisės akto tobulinimo. Žemės ūkio ministerijoje buvo parengtas Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12 ir 13 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas (toliau – Projektas). Projektas parengtas dėl šių priežasčių:

Įstatymo 2 straipsnio 21 dalyje sąvoka „žemės ūkio veikla“ neapima maisto produktų gamybos iš savo ūkyje pagamintų žemės ūkio produktų. Atsižvelgiant į tai, kad minėtas Įstatymas, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (Žin., 2001, Nr. 110-3992), Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (Žin., 2002, Nr. 73-3085) ir kiti teisės aktai numato lengvatas, susijusias su pajamomis, gautomis iš žemės ūkio veiklos, ir į tai, kad žemės ūkio veiklos subjektai pinigines pajamas gali gauti tik realizavę (pardavę) pagamintus, apdorotus ir perdirbtus žemės ūkio produktus, Projektu įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje daromi atitinkami pakeitimai. Taip pat tikslinamos „eksporto skatinimo“, „investicinės paramos“, „kaimo bendruomenės“, „kaimo vietovės“, „žemės ūkio produktų“ sąvokos, įstatymo sąvokų sąrašas papildomas „žemės ūkio produktų perdirbimo“, „Lietuvos kaimo plėtros tinklo“ sąvokomis.

Projekto 1 straipsniu tikslinama sąvokos „žemės ūkio veikla“ apibrėžtis, įtraukiant į ją iš savo žemės ūkio produktų pagamintų ne maisto produktų realizavimą.

Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai (OL 2005 L 277, p. 1) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 473/2009 (OL 2009 L 144, p. 3), 68 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kiekviena valstybė narė turi sukurti nacionalinį kaimo tinklą, jungiantį prie kaimo plėtros prisidedančias organizacijas ir institucijas. Nacionalinio kaimo plėtros tinklo (kaip

EB iniciatyvos) paskirtis – suburti kuo platesnį kaimo plėtros dalyvių ratą. Pažymėtina, kad Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos, patvirtintos 2007 m. spalio 19 d. Europos Komisijos sprendimu Nr. C(2007)5076 (toliau – Programa), 3 priede pateiktas preliminarus galimų Lietuvos kaimo plėtros tinklo (toliau – Tinklas) narių sąrašas yra platesnis, negu Įstatymo 5 straipsnio formuluotė (Programos 3 priede kaip galimos Tinklo narės nurodytos ir savivaldybių administracijos, mokslo institucijos). Atsižvelgiant į tai, kad pradėjus telkti galimus Tinklo narius, išaiškėjo, jog dabartinė keičiamo Įstatymo 5 straipsnio formuluotė neapima visų kaimo plėtros dalyvių (pvz., savivaldybių administracijų, vietos veiklos grupių), ir norint, kad būtų pasiekti Tinklo tikslai, uždaviniai ir atliktos jam skirtos funkcijos, turėtų būti sudaryta galimybė, kad į Tinklo veiklą įsijungtų kuo daugiau kaimo plėtros dalyvių. Keitimu siūloma sudaryti galimybes į Tinklą stoti viešiesiems juridiniams asmenims, tačiau tik tiems, kurie yra susiję su Programos įgyvendinimu ar kitaip prisideda prie žemės, maisto, miškų ūkių ir kaimo plėtros. Taip pat projektu taisomos Įstatymo 5 straipsnio 1 dalies techninės klaidos, netikslumai, kurie pastebėti organizuojant Tinklo veiklą.

Projektu pakeitus Įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, atitinkamai pakeičiamas ir Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktas.

Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad valstybės ir Europos Sąjungos paramos priemonės pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą kompetenciją administruoja ir įgyvendina Žemės ūkio ministerija, Vyriausybės įgaliotos institucijos ir įstaigos, savivaldybių institucijos. Pasinaudojant VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros, Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos ir kitų žemės ūkio srities valstybės įmonių pajėgumais, kuriamomis informacinėmis sistemomis, galima efektyviau administruoti valstybės ir Europos Sąjungos paramos priemones. Atitinkamai siūloma keisti Įstatymo 8 straipsnį, siekiant įstatymu nustatyti funkcijas valstybės įmonėms.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 13 d. nutarimo Nr. 1218 „Dėl pasėlių draudimo įmokų žemės ūkio veiklos subjektams ir draudimo įmonių išlaidų dalinio kompensavimo“ (Žin., 2007, Nr. 120-4900) 1.1 punkte nustatoma, kad žemės ūkio veiklos subjektams, apdraudusiems augalų pasėlius, kompensuojama iki 50 procentų draudimo įmokų sumos. Pasėlių draudimo koordinavimo taryba, atsižvelgdama į socialinių partnerių siūlymus, rekomendavo Žemės ūkio ministerijai atsisakyti privalomojo pasėlių draudimo, gaunantiesiems investicinę paramą, ir kompensuoti dalį draudimo įmokų, nereikalaujant drausti visų draudžiamųjų pasėlių nuo visų draudžiamųjų rizikų. Draudimo bendrovėms gali pablogėti draudimo sąlygos – jos gali atsisakyti

drausti nuo atskirų rizikų, ypač būtų blogai, jei atsisakytų drausti nuo stichinės sausras. Įvykus stichiniam hidrometeorologiniam reiškiniui, nuo kurio nė viena draudimo įmonė nedraudžia, vadovaujantis Įstatymo 9 straipsnio 1 dalimi Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka privalėtų iš dalies kompensuoti nuostolius. 9 straipsnio 1 dalį pripažinus netekusia galios, esant finansinei galimybei, vadovaujantis Europos Sąjungos teisės aktais, reglamentuojančiais valstybės pagalbos teikimą žemės ūkio sektoriuje bei Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 7 straipsnio nuostatomis, galimybė kompensuoti dalį nuostolių išliktų, bet nebūtų privaloma tai daryti. Tai ir siūloma padaryti Projekte.

Projektu taip pat papildomi įstatymo 12 ir 13 straipsniai siekiant įstatymiškai nustatyti VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros ir Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos funkcijas.

Projektas buvo derinamas su Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Europos teisės departamentu prie Teisingumo ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos Respublikos valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba, Lietuvos grūdų perdirbėjų asociacija ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmais.

Projektas 2009 m. rugsėjo 10 d. raštu Nr. 2D-5089 (3.2) pateiktas Lietuvos Respublikos Vyriausybei. 2009 m. spalio 19 d. raštu Nr. 2D-5759 (3.2) projektas pakartotinai pateiktas Lietuvos Respublikos Vyriausybei. 2009 m. spalio 28 d. priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1438 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12 ir 13 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2009, Nr. 134-5856).

2009 m. rugsėjo 24 d. Žemės ūkio ministerijos tinklalapyje www.zum.lt buvo paskelbta apie atliekamą Įstatymo stebėseną. Buvo pateiktas suinteresuotiems asmenims pastabų ir pasiūlymų dėl šio teisės akto stebėsenos terminas – 14 dienų, per kurį pastabų ir pasiūlymų negauta.